

PRÉDIKÁCIÓ 1938. MÁJUS 15-ÉN

RUDOLF BULTMANN

Textus: Jn 16,5–15

⁵De most elmegyek ahhoz, aki elküldött engem, és közületek senki sem kérdezi tőlem: Hova mégy? ⁶Mivel azonban ezeket mondom nektek, szomorúság tölti el a szíveteket. ⁷Én azonban az igazságot mondom nektek: jobb nektek, ha én elmegyek, mert ha nem megyek el, a Pártfogó nem jön el hozzátok, ha pedig elmegyek, elküldöm őt hozzátok. ⁸És amikor eljön, leleplezi a világ előtt, hogy mi a bűn, mi az igazság és mi az ítélet. ⁹A bűn az, hogy nem hisznek énbennem; ¹⁰az igazság az, hogy én az Atyához megyek, és többé nem láttok engem; ¹¹az ítélet pedig az, hogy a világ fejedelme megítéltetett. ¹²Még sok mindent kellene mondanom nektek, de most nem tudjátok elviselni; ¹³amikor azonban eljön ő, az igazság Lelke, elvezet titeket a teljes igazságra; mert nem önmagától szól, hanem azokat mondja, amiket hall, és az eljövendő dolgokat is kijelenti nektek. ¹⁴Ő engem fog dicsőíteni, mert az enyémből merít, és azt jelenti ki nektek. ¹⁵Mindaz, ami az Atyáé, az enyém; ezért mondtam, hogy az enyémből merít, és azt jelenti ki nektek.¹

I.

A textus János evangéliumának búcsúbeszédeiből való. A jelenet Jézus utolsó éjszakája a tanítványokkal: elfogyasztották a vacsorát, indulnak a Gecsemáné kertbe. Tehát a szenvedéstörténet egy jelenetéről van szó. Az egyház mégsem passió-vasárnapra, vagy virágvasárnapra² jelölte ki ezt a szakaszt, hanem a mai vasárnapra, Cantate vasárnapra, a húsvét utáni 4. vasárnapra, ahogyan János evangéliumának ezt az egész fejezetét a pünkösöd ünnepét megelőző vasárnapokra osztotta ki. Ennek az az

¹ A bibliai idézeteket a Magyar Bibliatársulat új fordítású Bibliája (RÚF 2014) szerint közöljük. (A prédikációban szereplő valamennyi lábjegyzet a fordítóktól való.)

² A passió-vasárnap a böjti időszak 5. vasárnapja (Judica), az azt követő vasárnap pedig virágvasárnap. Bultmann mindkét vasárnapról *Passionssonntag*ként beszél, a hazai evangélikus gyakorlatban azonban ez nem bevett kifejezés e két vasárnap jelölésére. (A római katolikus gyakorlatban a böjt 5. vasárnapját fekete vasárnapnak is nevezik.)

oka, hogy Jézus itt hirdetett szavai a tanítványokat pünkösdre készítik fel, a Lélek vételére. Így a mi textusunk is a Vigasztalóról³ beszél, azaz a Lélekről, az igazság Lelkéről,⁴ akit vesznek majd az övéi, és aki őket minden igazságra elvezeti majd. Ugyanis most még, amikor az események rájuk törnek, nincsenek abban a helyzetben, hogy ezeknek az eseményeknek a jelentését és jelentőségét megértsék. „Még sok mindent kellene mondanom nektek, de most nem tudjátok elviselni.” A tanítványok csak egyvalamit értettek, hogy Jézus eltávozik közülük, ők egyedül maradnak, és szívük megtelt szomorúsággal. A figyelmüket leköti az, ami körülöttük látható, és ami megtörténik velük, ezért aztán tanácstalanok és kétségbeesettek. A felismerés, amit az igazság Lelke ajándékoz majd nekik, abban áll, hogy felnyitja a szemeiket arra, ami láthatatlanul történt, és ami ennek az órának a tulajdonképpeni és igaz története. Ez az igazság, amelyre a Lélek vezet: a valóság a mögött, ami látható, amely minden láthatónak megadja az értelmét. A Lélek felnyitja a tanítványok szemét Isten láthatatlan tetteire, melyet elfednek a világ látható történései.

Nem az a tulajdonképpeni és való, amit ráérezszokolnak szemeinkre és füleinkre, ami érzéseinket, gondolkodásunkat és akaratusunkat mozgásba hozza, ami rémségeivel megijeszt vagy netán pompájával elkápráztat bennünket. Nem, csak e mögött rejlik a tulajdonképpeni, a való: az, ami Isten tette, és aminek a mi egzisztenciánk számára is egyedül igaz jelentése van. Akinek a Lélek erre felnyitja a szemét, az nem fogja többé a végsőnek tartani azt, ami látható, ami az előtérben van, hanem a látható értelmét és értékét azon fogja lemérni, amit az Isten előtt jelent. Átlát majd jámborságán vagy hazugságán. Mert meglehet, hogy sokkal hazugabb, meglehet, hogy sokkal jámborabb, mint ahogyan mi azt elsőre gondoltuk; meglehet örvedetesebb, az is lehet azonban, hogy sokkal ijesztőbb, mint ahogyan mi azt elsőre sejtettük.

II.

Általánosságban véve ez a gondolat jelenik meg a textusban. Csakhogy ez a gondolat nem általánosságban van kifejtve, hanem egy egészen sajátos fordulat által. Hiszen a Jézust követők történetéről van szó, a keresztény gyülekezetről, annak látható, megjelenő, és láthatatlan, tulajdonképpeni történetéről. Arról, hogy a tanítványok elhagyottak a világban, és arról, hogy győznek a világ felett. Azaz: az evangélista nem egy búcsújelenetet akar költői és magával ragadó módon ábrázolni, hanem a tanítványokon keresztül a keresztény közösség mindenkori helyzetét mutatja be. Az ő sorsuk a miénk, a nekik adott ígéret a mi ígéretünk.

³ Az általunk is használt RÚF 2014 a görög *paraklétosz* szót Pártfogónak fordítja. Mivel azonban a Bultmann által használt fordítás a német *Tröster* kifejezéssel él, ezért a prédikáció magyar fordításában az ennek megfelelő Vigasztaló megnevezést használjuk, a Károli-féle bibliafordításhoz igazodva.

⁴ A kifejezés Jn 16,13-ból való.

Miközben a textus leírja, hogy Jézus elhagyja tanítványait, akik így egyedül maradnak egy ellenséges világban, nem valami átmeneti helyzetet ábrázol, hanem egyáltalán a keresztény közösség helyzetét a világban. Ez a jelenet nem csupán alkalmanként ismétlődik rendkívüli vész idején, hanem elénk állítja a gyülekezet lényegét: elhagyatottság a világban. Miért tartozik ez a gyülekezet lényegéhez?

A szövegösszefüggés egészen világossá teszi, hogy a hívők Jézus „barátai”, akiket ő „választott” ki a világból (Jn 15,14kk), akik hozzá tartoznak. Jézushoz tartozásuk egyúttal azonban azt is jelenti, hogy osztoznak sorsában. A Jézushoz tartozás nem azt jelenti, hogy az ember egy nagy tanítóhoz vagy az emberiség vezéréhez [Führer] tartozik, aki új felismeréseket és ideálokat, új feladatokat és programokat kínál. Persze a vezérhez tartozás esetében is lehet szó sorsközösségről, arról, hogy az ember nemcsak eszméiben és törekvéseiben, hanem a vezér harcában is osztozik, áldozatában és szenvedésében. Azonban ez a sorsközösség időleges, s rendszerint csak kezdetben áll fenn, épp amíg az új eszmék uralomra nem jutnak a világban. Ezzel szemben a Jézushoz tartozás szükségképpen és mindig osztozást jelent a sorsában, amely pedig a világ bizalmatlanságának és ellenségeskedésének a hordozását jelenti. Hiszen Jézus nem az emberiség tanítója, vagy vezére új ideálok és célok felé, hanem szava magát a világot teszi kérdéssé. Ez a szó kikérdezi a világot értelme felől, igazsága [Recht] felől, igen, ez a szó azzal vádolja a világot, hogy úgy véli, önmagában van értelme és igazsága. E szó azzal vádolja a világot, hogy beleveszett álmába, amelyet önállóságáról és önmagában elégséges voltáról szőtt, és ez a szó visszahívja a világot a láthatóból a láthatatlanba. Jézus tehát nem a világ talaján áll, hanem a világgal szemben lép föl, ám olyan valakiként, aki a világot meg akarja menteni. Ki akarja szabadítani a világot abból az illúziójából, hogy elégséges önmagában, így aztán vádlójává kell lennie.

A világ ez esetben nem a világot mint természetet jelenti, nem is a világot mint a lehetőségek, adottságok és feladatok mezejét az emberi gondolkodás és tevékenység számára. A világ nem mint Isten teremtésének világa kerül itt szóba, hanem egy egészen meghatározott értelemben: amennyiben – ahogyan írva van⁵ – e világ fejedelmének uralma alatt áll. E világ fejedelme az a sajátlagos hatalom, amely e világot mint a lehetőségek, adottságok és feladatok világát győzelemre tudja vinni az ember fölött. Aki átadja magát ennek a fejedelemnek, megtapasztalja ezt a sajátlagos hatalmat, amely fölötte úr akar lenni: amely igényt tart rá a munkában és az élvezetben ugyanúgy, mint a fájdalomban. Rabul ejti az ember tekintetét, gondolkodását és akaratát úgy, hogy az ember nem tud többé fölébe kerekedni. Nem csalhatjuk meg magunkat: nem arról van szó, hogy az emberrel megeshet, hogy az úgynevezett világ az úgynevezett rosszra, helytelen, amorális tette csábítja. Nem. A világ éppúgy gyakorolja hatalmát a morális emberek fölött, mint ahogyan

⁵ Jn 12,31 és Jn 16,11

az amorális emberek fölött. Hisz Jézus világgal szemben folytatott harca éppen a nagyon is morális emberekkel szembeni küzdelem volt. „Minden szabad nekem”, mondja Pál (1Kor 6,12), „de nem válok semminek a rabjává.” Ebben rejlik a világ tulajdonképpeni hatalma és működése, hogy fogva tartja az embert a jóban ugyanúgy, mint a rosszban, a mindennapi munkában és a legmagasztosabb törekvések során egyaránt, élvezetben és küzdelemben a legnemesebb célokért.

A föld fia, ki tűző napban harcol,
 ki munkál és lovat munkára hajszol,
 ki messze célért küzd ott lent a porban,
 mely rászítál — hihet a csillagokban?⁶

Ez a világ hátborzongató hatalma, amely egészen igényt tart ránk, miáltal mi ezt a hatalmat a végsőnek tartjuk. E világ hátborzongató működése az, hogy úgy gondoljuk, egészen ki tud minket elégíteni ajándékaival, egészen igénybe tud venni minket követeléseivel, olyannyira, hogy maga a világ istenséggé válik, befejezetté, zárt egésszé és önmagában elégségesé.

Aki azonban ellenáll a világ eme igényének, aki nem abban akar feloldódni, amit a világ nyújt vagy épp követel, aki mindezt nem veszi végérvényesen komolyan és nem tartja ennyire fontosnak – az ilyen embert üldözi a világ gyűlöletével. Ez a gyűlölet különböző formákban ölthet testet: felléphet a kísértő kedveskedés álarcában, de nyílt ellenségeskedéssé és üldözéssé is válhat. Hiszen ha az ember kétségbe vonja azt, hogy a világnak hatalma van arra, hogy őt egészen betöltse, és hogy őt szolgálatába állítsa, akkor a világ igyekszik az ember tudomására hozni, hogy igenis hatalma van arra, hogy őt megaláztatások és kínok által egészen megsemmisítse.

Mindezt csak olyasvalaki veheti észre, aki még érzi, hogy a világ minden ügyesbajos dolga sem elégíti ki őt végsőképpen, akit nem tud megtéveszteni semmilyen láрма és pompa, és akinek egyúttal nem múló honvágya van, aki feltekint a csillagokra. Tudják ezt a költők is: ott van például a vers a harcosról, a föld fiáról, aki a napok körforgásában nem gondolt a csillagokra:

De lankad már a ló, sötét az ösvény,
 csillogni kezd az égi és örök fény,
 a szent törvények rendje villog most elő.
 Elült a harci zaj. A nap lemérhető.⁷

⁶ Conrad Ferdinand Meyer *Unter den Sternen [A csillagok alatt]* című versének első versszaka Radnóti Miklós fordításában.

⁷ Uo. második versszak.

Vagy ahogyan Hebbel írja:

Rémálom, ha háborít,
Titkon mindjárt érzed,
Hogy mindez mit se' számít,
Bármily kín ez érzet.
Ha könnyet hullatsz, bájos
Mosoly fakad rögtön,
S én reménykedem már most,
Így lesz ez örökkön.⁸

És Goethe, akinek a hangja nyíltan szólt a gazdag és színes világról, ő is tudja, hogy két lélek lakozik bennünk és így könyörög:

Óh te mennyekből való,
Szenvedőt vigasztaló,
Ki, hol szív kétszerte szenved,
Kétszeresen adhatsz enyhet –
Mikor lesz mind ennek vége?
Sok e kín és élvezet.
Édes béke,
Jer, jer – töltsd el keblemet!⁹

Az Újszövetség mégis másként beszél az ember idegenségéről a világban, mint a költők. Itt nemcsak az elvagyódás éneke csendül fel a megfáradás, csalódás és csömör miatt, hanem a világgal szembeni támadás hangja szólal meg Isten hatalmából. Támadás, de nem abban az értelemben, mintha a krisztusi hit bele akarna szólni a világ dolgaiba. Félreértés lenne az is, ha azt gondolnánk, hogy a krisztusi üzenet kihívja az embert a világból, mintha már egyáltalán nem érdekelnék őt többet annak lehetőségei és feladatai. Itt csak arról van szó, hogy azt mondjuk: a világ nem a legfőbb hatalom, amely uralmat gyakorolhat az ember fölött. A világ ellenében prédikál Jézus is, aki arra hívja az embert, hogy vesse alá magát Isten uralmának. „Senki sem szolgálhat két úrnak,¹⁰ ezért az ember mindenekeelőtt Isten országába igyekezzen, hiszen az egyháza így prédikál. Ám ennek a prédikációnak nem kell kimondott szavakban felcsendülnie. A keresztény egyház léte a világban már önmagában is protestálás a világgal szemben. Protestálás az ellen, hogy a világ

⁸ Horváth Géza fordítása.

⁹ *Vándor esti dala*, Dóczy Lajos fordításában.

¹⁰ Mt 6,24

úgy méri magát, mintha ő jelentené a végső korlátot és kötelezettséget, mely teljes megelégedést adhat az embernek. Protestálás az ellen, hogy a világ szentnek tartja magát, hisz csak egyetlen van, ami szent: Isten, a világ Ura. Ezért tartja a világ az egyházat idegen testnek, és amennyiben az egyház nem igazodik a világ hatalmi céljaihoz és adottságaihoz, úgy szembesülni fog a feldühödött világ hatalmával.

III.

Ez az a sorsközösség, amely a Jézushoz tartozással együtt jár. Ez a mi helyzetünk keresztény közösségként, amilyen a tanítványoké is volt Jézus távozásakor. Ám ők ezt nem értették mindaddig, amíg Jézus velük volt. A búcsú órájában még nem tudják, mit jelent Jézushoz tartozni. Ezt csak akkor értik meg, amikor elhagyja őket. „Közületek senki sem kérdezi tőlem: Hova mégy?” Nem oda szegeznek a tekintetüket, ahova megy, hanem csak ide, ahonnan távozik. Nélküle maradnak, elhagyatva a világban.

„Én azonban az igazságot mondom nektek: jobb nektek, ha én elmegyek [...]” Miért jobb? Mert a tanítványok nem ébredtek volna rá a világgal szembeni fölényükre, ha nem tapasztalták volna meg, hogy elhagyatottak a világban, és a világ ellenséges velük. A tanítványok fölénye? Dehogy, Jézusé! Csakhogy e fölény a tanítványoké is kell legyen a Jézushoz tartozásuknál fogva.

„Jobb nektek, ha én elmegyek, mert ha nem megyek el, a Pártfogó nem jön el hozzátok, ha pedig elmegyek, elküldöm őt hozzátok.” A Vigasztaló nem más, mint Jézus Lelke, az az erő, amelyet Jézus azoknak ajándékoz, akik az övéi. De csak akkor tudják befogadni őt, ha megízlelték az elhagyatottság keserűségét. A Vigasztaló ereje a gyengékben válik hatalmassá. Csak elhagyatottságukból fakadhat a felismerés, hogy fölényt kaptak ajándékba a világgal szemben.

„Amikor azonban eljön ő, az igazság Lelke, elvezet titeket a teljes igazságra.” Elvezeti a tanítványokat világgal szembeni fölényük felismerésére, miközben felnyitja a szemüket a láthatatlanra látható mögött. Ami látható, az az elhagyatottságuk és ínségük. És mi az, ami láthatatlan? Győzelmük a világ fölött. Hiszen az, ami igazából, láthatatlanul lejátszódik Jézus megfeszítésének és a gyülekezet üldözésének a látható, rettenetes történetében, nem más, mint ítélet a világ fölött.

„És amikor [a Pártfogó] eljön, leleplezi a világ előtt, hogy mi a bűn, mi az igazság és mi az ítélet.” Mit jelent ez?

Két dolgot kell figyelembe vennünk. Egyrészt a görög szó, amelyet Luther *elítélnek*¹¹ fordít, pontosabban azt jelenti, hogy *meggyőz*.¹² „Elítéli a világot” azt jelenti: meggyőzi a világot igazságtalanságáról, vétkéiről. Másrészt az az elnevezés, amellyel

¹¹ ném. *strafen*

¹² ném. *überführen*

János evangéliuma búcsúbeszédei illetik a Lélek, Luther fordításában „Vigasztaló.”¹³ A szó azonban azt is jelenti: „segítő”, „pártfogó”, és így felidézi a törvényszéki védelmet is. Ez tehát az értelme ennek a különös versnek: A Lélek felnyitja a szemeket arra, hogy a történelem, amelyben Jézus és az övéi is élnek, a nagy ítélet Isten bírói széke előtt, amelynek során a Lélek az ő pártfogójuk. Az ítélet, amely nem úgymond az idők végén játszódik majd le, hanem már most is zajlik, a világ feletti ítélet. A Lélek erre nyitja fel a szemeket, a világ elől ez el van rejtve. Éppen ez a borzongató ebben, hogy a világ maga nem tud arról, hogy az ítélet már zajlik felette.

Ám hogyan történik ez? A költő is jól mondja: „A világtörténelem a világ feletti ítélet.”¹⁴ Itt azonban nem így kell érteni. A költő ugyanis azt akarja mondani, hogy a világtörténelemben minden igazságtalanságot megtorolnak, és végül az igazság diadalmaskodik, azaz a világtörténelem útja egyenesen a világosság felé halad. A mi esetünkben ezt másképp kell érteni. Mert a krisztusi hit – és nem csak az – tudja vagy tudhatja, hogy ez illúzió, és hogy a jogosság és jogtalanság, az igazság és hazugság közötti küzdelem sohasem ér véget a világtörténelemben, hanem mindaddig tart, amíg áll a világ. A látszólag megfékezett indulat egy napon újra kitör; vétkek, melyeket az ember rég elfeledettnek hitt, megint előmerészkednek. Újra és újra ez történik, hogy a jogosságot széttapossák és az ártatlanságot megerősokolják, megfojtják az igazságot és megkoronázzák a hazugságot.

Mégis milyen értelemben vesszük itt az ítéletet, amely igazságban megy végbe, és amelyre a Lélek felnyitja a szemeket? A Lélek meggyőzi a világot, hogy „mi a bűn, mi az igazság és mi az ítélet”, vagyis megmutatja, mit jelent valójában ez a három szó: bűn, igazság és ítélet. Egyúttal azonban azt is, hogy ki a bűnös, ki az igaz és ki az elítélt. A világ is ismeri persze e három szót, beszél bűnről, igazságról és ítéletről, és úgy véli, érti ezek jelentését.

A bűnt a világ erkölcsi mulasztásként fogja fel, vétkes tetteként. Nem habozik, hogy megítélje a bűnt, miközben nem veszi komolyan. Amolyan alkalminak, esetlegesnek tekinti, egy félresiklásnak, ami megesik. Nem látja, hogy amikor valaki bűnt követ el, a bűn szolgálja (Jn 8,34). És ha valaki azt mondja neki, mármint a világnak, hogy bűnös, azt kineveti vagy felháborodik rajta. Hiszen ez hozzátartozik öntudatához, amelynek szüksége van arra, hogy magát jónak tartsa. A bűn kérdését a világ olyan kérdésnek tartja, amelyet saját szféráján belül és saját fóruma előtt kell kezelnie, és saját törvényei szerint elítélnie. Nem látja, hogy ha valaki bűnről beszél, ezzel már egy sajátjain túli Bíróra, a világon túlra mutat. A világ nem ismeri Isten elemésztő szentségét.

A felismerés, amelyet a Lélek ad, a következő: meggyőzi a világot a bűnről, „hogy nem hisznek énbennem.” A világ bűne a hitetlenség, nem valami egyszerű vétkes

¹³ ném. *Tröster*

¹⁴ „Die Weltgeschichte ist das Weltgericht.” Verssor Schiller *Resignation* című költeményéből.

tett. Ez nem azt jelenti, hogy „engem megfeszítettek.” Nem azt jelenti a világ bűne, hogy a világ egykor Jézust nemeslelkű emberként ismerte meg és halálba küldte. Hanem azt, hogy „nem hisznek énbennem.” Ami tehát nem azt jelenti, hogy „nem hittek énbennem”, hanem hogy *most* nem hisznek. Ez nem egy egyszeri magatartás, hanem a világ állandó, meghatározó alapállására vonatkozik, arra a tartásra, amely mind jó, mind rossz tettekkel azonosulni tud. „Hogy nem hisznek énbennem”, azaz a világ nem ismerte fel azt, akit Isten küldött, aki a világgal szembeszállt, ellene vádat emelt. Azt, aki visszautasítja követelését, miszerint önmagában erős és önmagában elégséges, azt, aki leleplezi korlátoltságát, kérdésségét és tisztátalanságát. Nem hisz őbenne, azaz nem arról van szó, hogy hihetetlennek tart valamilyen különös tanítást Jézusról, hanem arról, hogy őt mint Isten hívását nem akarja elfogadni. Becsukja a szemét a saját végessége előtt, amelyet mindenhatónak tart igényeiben és ajándékaiban egyaránt, és így kizárja magát Isten szent világának kegyelméből, amely nyitva áll e világ előtt, mihelyst beismeri, hogy szüksége van rá. Ez a bűn.

A Lélek meggyőzi a világot „az igazságról”. A világ is beszél igazságról. Saját magát tartja bírónak saját mércéje szerint, mely ezt jogosnak tartja, amazt jogtalanak, ezt elismeri, amazt nem. És a világ különös előszeretettel él a fordulattal, miszerint a világtörténelem a világ feletti ítélet, és azt mondja: a történelmi sikerben, teljesítményben az igazság [Recht] mutatkozik meg. Az igazság az, ami győzedelmeskedik e világban. Valójában tehát az igazság és a győzelem egy és ugyanaz, és az evangélium nyelvezetében az igazság, ahogy a fölény is, győzelmet jelent. Ám hogy mit lehet győzelemnek nevezni, annak mércéje valami egészen más. A világ véleménye szerint a győzelemnek muszáj a látható valóságban megmutatkoznia, míg a kudarc a láthatóban vereséget, bukást jelent.

A Lélek azonban így tanít: „az igazság az, hogy én az Atyához megyek, és többé nem láttok engem”. Milyen különös! Jézus kudarca a látható világban, halála, távozása a világból nem más, mint győzelme! Legyőzte a világot, és halála éppen munkáját hitelesíti, azt, hogy fellép a világgal szemben és provokálja azt. Ha a világhoz tartozott volna, akkor a világ, amely szereti a magátét,¹⁵ szívesen elismerte volna őt. Igen, a világ megpróbálja megsemmisíteni munkájának tulajdonképpeni értelmét, és utólag Jézust a maga számára igényli, mivel vallási hősként állítja be. Halála, ahogyan itt nevezik, Atyához menetele, és ahogyan egyébként Jánosnál gyakran előfordul, megdicsőülése. Miközben a világ őt megfeszítette, hogy így félreállítsa, ezzel Jézus szavát hitelesíti, miszerint ő nem tartozik a világhoz. A világnak Jézust kell dicsőítenie minden tudása és akarata ellenében. Mindez végső soron csupán annak látható, akinek a Lélek felnyitotta a szemét: az igazságot és győzelmet lát ott, ahol a világ bukást és elítéltetést. A kereszténység is gyakran esik abba a kísértésbe,

¹⁵ Lásd Jn 15,19: „Ha a világból valók volnátok, a világ szeretné a magátét, de mivel nem a világból valók vagytok, hanem én választottalak ki titeket a világból, azért gyűlöl titeket a világ.”

hogy győzelmét a látható valóságban látja és ott akarja felmutatni. Az ember Krisztus világtörténelemre gyakorolt hatásáról beszél, Lelke hatásáról az emberi erkölcsre, a népekre gyakorolt nevelő hatásáról. A világháború vajmi keveset engedett látnunk mindebből. A világháború olyan népek háborúja volt, melyek kereszténynek neveztek magukat, ezért sok úgynevezett keresztény és sok pogány tévedésbe esett a kereszténységgel kapcsolatban. Persze joggal! Mert jaj, ha a látható valóságban kell Krisztus igazságát és győzelmét bizonyítani! A világ, amely ezt a győzelmet nem látja, ekképp felel: „Képzeldés! Kitaláció!” Nem tudja, hogy amit képzeldésnek és kitalációnak nevez, a legmetszőbb realitás lehet, és hogy ami számára nagyszerű és bizonyos, csupán álom, melyet eloszlat az örökkévalóság fuvallata.

És végül: a Lélek meggyőzi a világot arról, „mi az ítélet”. A világ is beszél ítéletről, ezen a világtörténelem ítéletét érti, amely a világ terén belül megy végbe. Ez esetben azonban másról van szó: „az ítélet pedig az, hogy e világ fejedelme megítéltetett”. A világ, mely magát teljesnek és egyedülvalónak véli, úgy gondolja, kizárólag önmaga a felelős, és mindazt, ami csak hozzá tartozik, aláveti ezen feltétlen igényének. A világ mint egész Isten bírói széke előtt áll, és elítéltetett, mert azt a valakit veti el, aki vele szemben az örökkévalóság igényét juttatja szóhoz.

Elítéltetett a világ, először is amennyiben kielégül arra vonatkozó igénye, hogy önmagára korlátozott és önmagában teljes legyen. Amíg elzárkózik Jézus szavának igénye elől, és amíg nem szembesül önnön kérdésségével, elhagyott és elveszett: a sötétségben marad, miközben kizárja az isteni világosságot; minderről ő maga oly kevéssé tud, mivel erősen hiszi, hogy övé a világosság.

Elítéltetett a világ a tekintetben is, hogy hatalma megtört. Nem azon emberek által, akik elég bátrak és jellemesek ahhoz, hogy áldozatot hozzanak Jézusért. Nem *mi* hajtuk végre az ítéletet, amikor ellenállunk a világnak.

Erőnk magában mit sem ér,
Mi csakhamar elesnénk.¹⁶

És jellemes, áldozatkész emberek a világ terében is vannak.

Inkább azáltal tört meg a világ hatalma, hogy benne Jézus szavát hirdetik, amely a gyenge embereknek újra és újra erőt ad ahhoz, hogy ellene álljanak a világnak. Bizonyára ez a világ legrejtettebb tévedése: amennyire tiszteli az emberi heroizmust, ugyanannyira fejet hajt a bátor keresztények előtt is. Magától értetődő, hogy a keresztény ember bátorsága révén ügyének megbecsülést szerez. De hát éppen hogy ügyének! Nem saját emberi kvalitásainak szerez elismerést, nem erről van szó. A keresztény tudja, hogy a legnagyobb áldozatkészség sem szolgáltat bizonyítékot

¹⁶ Az *Erős vár a mi Istenünk* kezdetű Luther-korál második versének első sorai.

ügye jogossága mellett. Ha így állna a dolog, akkor először mindig neki kellene győzelmet kivívnia e világ fejedelme fölött. Ám meg van írva: „az ítélet pedig az, hogy e világ fejedelme *megítéltetett*”. Már elítéltetett: hatalma már megtört.

Azáltal tört meg a hatalma, hogy létezik a keresztény egyház, amely Jézus szavát hirdeti a világban. Ezzel az örökkévalóság jele mutatkozik meg az öntelt világban. E szó hangzik és nem hagy nyugtot; a világ számára e szó kiállhatatlan: folytonosan zavarja és bosszantja őt. Bár becsukja szemét és nem látja az ítéletet, amely láthatatlanul megy végbe fölötte, titokban érzi, szorongásában és dühében. Azt kívánja, hogy ez a szó, amely önteltségét és kizárólagosságra vonatkozó igényét támadja, hallgasson el, hát igyekeznek elnyomni. E szó nemcsak az lehet, amely Isten házának szószékéről hangzik el, hanem különböző formákat ölthet. Ám minden alakjában bosszantja a világot. Lehet ez a keresztény szeretet cselekedete is, amely ugyancsak szó: beszélő, Jézusról tanúskodó tett. Ennyiben azonban a világ számára bosszúság. Ám bizonyos, hogy jócselekedetnek és segítségnyújtásnak léteznie kell, világi értelemben véve is. Vagy e szó alakot ölthet a művészetben, költészetben, zenében; képben és kőben. Azt szívesen meghagyná a világ, ami mindebben művészi alak, és azt mint sajátját követeli. De az ebben rejlő szót nem akarja meghallani.

E szó azonban, amely a világot bosszantja és zavarja, az övéi számára erőt ad, hogy szembeszálljanak a világgal. Ők tudják, hogy e szó által megtört a világ fejedelmének hatalma.

E világ ura
Gyűljön bosszúra:
Nincs ereje már,
Reá ítélet vár,
Az Ige porba dönti.¹⁷

Ámen.

Fordította: Falusi Dóra, Horváth Orsolya,
Magyar Bálint, Pallós Áron, Uhri Bálint
A fordítást az eredetivel egybevetette: Horváth Orsolya

¹⁷ Az imént is idézett Luther-korál harmadik versszakának sorai. A magyar fordítás nem érzékelteti azt, ami Bultmann számára e prédikáció szerint döntő: a korál német szövege szerint ugyanis az ítélet nem ezután következik majd e világ urára, hanem e világ ura már elítéltetett. (Der Fürst dieser Welt,/ Wie saur er sich stellt,/ Tut er uns doch nicht;/ Das macht: er ist gericht;/ Ein Wörtlein kann ihn fällen.) József Attila fordítása egyébként ezt a gondolatot pontosan adja vissza: „A világi úr/ Tombolhat vadul,/ Semmit sem tehet,/ Ó megítéltetett./ Megrendül egy szavunkra.”